

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 35. årgang Nr. 2/2001

H. M. Kongen

deltar på minnestunden ved

Milorg-bautaen på Sarabråten

7. juni kl 19.00

7. juni • Årsmøte • Sommernatt på Tonekollen
Portrett av «Stakan» • Sandbakken • Min tur
Kølabånn • Den gang da ...

På jakt etter gjen- grodde stier

Av Steinar Saghaug

«Den grå vegen æ lettast å sjå», synger Hellbillies på sin siste CD. «Men tek du stigen, der nesten ingen are gå. Hvis du finn din eigen veg, so bi're oftast meir å sjå» - fortsetter de på klingende hallingmål. Det er vel tvilsomt om det er Østmarka de har i tankene, men jeg låner teksten videre. «Ta heller stigen trong og smal over toppa og gjennom dal». Den bortgjemte skogstien bringer så mye mer liv til fantasien vår, selv om «den grå vegen er tryggast valg frå A te B».

Østmarka rommer store muligheter for opplevelse og aktivt friluftsliv. Lysløyper, skogsbilveier, skiløyper og blåmerkede stier gir milevis med turmuligheter for unge og eldre. Østmarka kan også oppleves vannveien i kano. På de største utfartsdagene kan en oppleve å gå i kø til Mariholtet, mens den ensomme turen ligger bare et lite steinkast unna.

Det beste vernet vi kan gi Marka er at flest mulig bruker den til friluftsliv og rekreasjon. Derfor arbeider vi med å sikre adkomsten til Østmarka gjennom turveier fra bebyggelsen og inn til skogen.

Skiforeningen og Oslo og Omegn Turistforening har i årevis ryddet og merket mil

etter mil med skiløyper og sommerstier. Dette har ført til at turfølket selv har funnet fram til de mest avsidesliggende delene av Østmarka.

Ola Dilt - turorienteringen som Oppsal IFs orienteringsgruppe har arrangert siden 1967 - er et flott tilbud til folk i alle aldre. Ola Dilt tar deg med inn i Østmarka både på og utenfor allfarvei. Postene er lagt på spennende og noen ganger litt bortgjemte steder.

Ola Dilt deltagelse med våre barn var vel det tiltaket som åpnet mine egne øyne for Østmarkas mange hemmeligheter. «Turkart over Østmarka» er også et nyttig og trygt hjelpemiddel for å oppdage Østmarka på nytt.

Stier og andre ferdselsårer er viktige kulturminner som lett forsvinner. Stiene blir til mens du går. Stiene bærer i seg vitnesbyrd om en friluftslivskultur som er spesiell for Norge. Forskriftene for skogsdriften i Marka er krystallklare i sitt pålegg: Kvist skal ryddes ut av stier, men dette syndes det fortsatt mot.

Når du legger turen langs den bortgjemte skogstien eller utenfor alfarvei, er det særlig viktig å fare varsomt fram i naturen. Vis hensyn overfor dyre- og fuglelivet. Dette gjelder spesielt på våren.

«Trø varsomt i graset, for spira let gro!»
God tur!

Nytt fra Østmarka

Medlemsblad for
Østmarkas Venner, Postboks 129, Tveita, 0617 Oslo
Ansvarelig redaktør: Steinar Saghaug
Redaksjonskomite: Helga Gunnarsdøttir,
Johan Ellingsen og Øyvind Pettersen
E-post: hero@os.telia.no

Forsidebilder: H.M.Kongen og Milorg-bautæn
Foto: Scanpix Norge og Steinar Saghaug
Frist for stoff til neste nr. er 15. august
Grafisk design, repro og trykking: GAN Grafisk AS
Opplag: 2.700

Minnestund på Sarabråten

torsdag 7. juni 2001 kl. 19.00

H. M. Kong Harald vil delta ved arrangementet

Østmarkas Venner arrangerer den årlige minnestunden ved Milorg-bauten på Sarabråten den 7. juni.

Ambassadør Bernt H. Lund holder dagens tale.
Ordfører Per Ditlev-Simonsen deltar.

Braathens Bedriftskor framfører blant annet Nordahl Griegs dikt «Til ungdommen». Østre Aker Musikkorps spiller.

Bauten hilses av Milorg og Østmarkas Venner.

Turen til Sarabråten starter: Østmarksetra (T-bane til Ulsrud), Rustadsaga (T-bane til Bogerud), Lørenskog, via Mariholtet.

Møt opp senest 18.45! De som trenger skyss, se notis på side 5.

Vi håper flest mulig møter opp på årets spesielle arrangement!

Styret i Østmarkas Venner 2001-2002

Leder: Steinar Saghaug 91 37 22 42
Nestleder: Johan Ellingsen 64 92 80 52
Varamedlemmer:
Finn Jensen 22 27 01 39
Randi Hauger 67 90 43 38
Sekretær: Kristin Ohnstad 64 97 80 70

Styremedlemmer:
Arild Rambøl 63 83 06 56
Gunnar Jonassen 22 26 61 34
Jan Olav Nybo 22 27 28 57
Øyvind Pettersen 22 28 44 78
Helga Gunnarsdóttir 95 99 23 49

Milorg-bautaen på Sarabråten og H. M. Kongens besøk

Av Kai Ekanger

Milorg-bautaen på Sarabråten er reist til minne om ni unge Milorg-jegere. To av dem ble skutt under arrestasjon i februar 1945. De syv andre ble henrettet 17. mars 1945. Som ledd i Gestapo-terroren ble de deretter senket i Oslofjorden. Bautaen ble reist i 1946 av de falnes kamerater i Milorg-forening 13132. Avdukingen fant sted ved et stort og høytidelig arrangement 16. juni 1946. Familiene og vennene følte et sterkt behov for å ha et sted å gå til med sin sorg og sine minner siden okkupantene hadde sørget for at de ikke kunne få noen gravplass å gå til. Bautaen ble reist i Østmarka fordi disse ungdommene hadde hatt Østmarka som fritidsområde før krigen. Under krigen brukte de Marka til militær trening.

Ved denne bautaen har de falnes minne blitt æret hvert år siden bautaen ble reist. Minnestundene har i alle år vært gjennomført i privat regi, først av Milorg-forening 13132, så av Bøler Vel og Fellesråd og nå av Østmarkas Venner 14 ganger på rad. De årlige arrangementene foregår i samarbeid med de gamle Milorg-jegerene. I år er det 55 år siden bautaen ble reist og Østmarkas Venner har i alle år vært imponert over Oslo kommunes utmerkede skjøtsel av grøntarealene rundt Milorg-bautaen.

De ni Milorg-jegerne som har fått sin bauta på Sarabråten, tilhørte en tropp som var meget aktiv i motstandsarbeidet. En annen tropp innenfor det samme Milorg-området fikk natt til 8. mai 1945 ordre

Østmarkas Venner gleder seg til kongebesøket

Det Kongelige Hoff har i brev datert 3. mai meddelt Østmarkas Venner at H. M. Kongen gjerne vil delta ved arrangementet på Sarabråten 7. juni. Vår forening har lenge hatt et sterkt ønske om at landets konge en gang kunne være til stede ved minnestunden 7. juni. Vi setter derfor stor pris på at Kongen har takket ja til vår invitasjon og ønsker ham hjertelig velkommen til Østmarka.

På vegne av Styret i Østmarkas Venner oppfordrer jeg alle våre medlemmer og andre venner av Østmarka til å møte opp på denne historiske begivenheten.

Steinar Saghaug, leder av Østmarkas Venner

om å besette Slottet. De syklet bevæpnet gjennom byen tidlig om morgenen med Milorg-bind om armen. De forundret så vel tyske soldater som tidlige morgenvandrere. Våre Milorg-venner er med rette svært stolte over den oppgaven de fikk den gangen – og som de gjennomførte på en utmerket måte. Av den helt spesielle grunn blir det ekstra hyggelig å få Hans Majestet Kong Harald på besøk under minnestunden på Sarabråten.

Minnestunden finner sted 7. juni. Det er en meget viktig dato så vel i landets som i Kongefamiliens historie. Mange av talerne har gjennom årene nevnt så vel Unionsoppløsningen som Kong Haakon 7s reise fra landet 7. juni 1940 og hans hjemkomst 7. juni 1945. Østmarkas Venner gleder seg også av denne grunn over at Kong Harald 5 i sitt omfattende arbeidsprogram får tid til å besøke Sarabråten under minnestunden i år.

Transport til Sarabråten 7. juni

Noen eldre, bl.a. Milorgfolk, vil ha behov for transport inn til Sarabråten. Det er nødvendig å melde fra til Østmarkas Venner for å få transport inn. Foreningen sørger for kjøretillatelse fra Oslo kommune friluftsetaten for dem som trenger å bli kjørt til minnestunden. I år kan det bli stort behov for transport og det vil bli umulig å kjøre biler inn hvis mange trenger transport. Foreningen må derfor få en

oversikt over behovet noen dager før 7. juni, da det kan bli aktuelt å søke om å få sette opp småbusser for skytteltrafikk fra Rustadsaga og inn.

Foreningen ber om skriftlige påmeldinger innen torsdag 31. mai til:

Kai Ekanger *Telefon 22 26 35 30*
Olav Nygardsvei 23,
0688 Oslo

Årsmøte i Østmarkas Venner 26. mars 2001

Av Johan Ellingsen

Årsmøtet i Østmarkas Venner ble på sedvanlig vis avholdt på Skullerudstua - i en atmosfære preget av nydelig vintervær, silkeføre i Marka og ca. 70 fremmøtte Østmarka-venner. Leder Steinar Saghaugs flakkende blikk myste rundt i lokalet etter kveldens enda ikke ankomne æresgjest, som pr. mobiltelefon var blitt sporet opp på en snøscooter inne på «skauen». Da møtet var satt, Arild Rambøl hadde fått ordstyrervervet og årsmeldingen ble behandlet, ankom endelig en skogsfrisk og lettere forvirret Kjell Staxrud, intetanende om at han like etter skulle utnevnes til æresmedlem av Østmarkas Venner.

Til årsmeldingen ble det kommentert i innlegg fra salen at Østmarkas Venner fortsatt må være vaktbikkje rundt skandalene ved byggingen av Romeriksporten.

Lederen kunne opplyste at det nå var ryddet opp i medlemsarkivet ved at styret hadde droppet Postens medlemservice til fordel for et eget arkivsystem, som det vil være atskillig enklere å ajourføre. Lederen benyttet anledningen til å rose Friluftsetaten i Oslo kommune for arbeidet med preparering av skiløypene denne vinteren, noe som fikk et medlem til å ytre ønske om at den samme takken også måtte sendes til Lørenskog og Rælingen.

Til stående applaus og med blomster og diplom ble den populære 75-åringen Kjell Staxrud hedret som æresmedlem nr. 3

*Oddvar Rolstad kåserer om friluftsliv.
Foto: Steinar Saghaug*

i Østmarkas Venner. Steinar Saghaug tegnet et bilde av en humørfylt ildsjel med en merittliste som spente fra NM i orientering til initiativtaker til diverse nå kjente O-løp. Kjell – eller «Stakan» som han blir kalt – har gjennom vennegjengen ØX vist at det beste vernet av Marka er at flest mulig bruker den.

Ens kontingent for alle!

Under budsjettdebatten framkom det et forslag (fra en pensjonist) om at alle medlemmer, uansett alder, skulle betale den samme kontingenten. Forslaget ble vedtatt og vil gjelde fra 2002. Da ca. halvparten

av medlemmene (studenter og pensjonister) i dag har lavere medlemskontingent enn øvrige medlemmer, vil en full kontingentsats for alle i 2002 innbringe ca. kr. 40.000 ekstra til foreningen.

Oddvar Rolstad ledet valgene, der lederen og resten av styret med varamedlemmer, samt revisor, ble gjenvalgt. Etter kaffen tok den samme Oddvar oss med på ulike

naturopplevelser og viste flotte motiver fra Marka og fjellet. Ikke rart at begge sønnene hans i dag er kjente naturforskere med særlig blikk for fugler i alle fasonger. At Oddvar måtte ha med seg opptil 20 turer på leiken hver vår, sier mye om den entusiastiske tannlegen og friluftsmannen.

Distansesvømming i Østmarka

Av Finn Paulsen

Oslo-folk litt opp i årene husker trolig den årlige distansesvømmingen «Ulvøya rundt», med start og mål ved Nordstrand bad og lengde på 2250 m, hvilket nok kunne bli noe lenger når bølgene var store. Antall deltakere var på det meste 1000.

De færreste vet at Sportsklubben Speed fra 1927 arrangerte langdistansesvømming fra hytta ved Elvåga, kalt «Elvågasvømmingen», med en distanse på ca. 1200 m.

Det var tidligere ingen demning i Elvåga, vannhøyden var følgelig den samme nord og syd for eidet, og de to smale øyene syd for den nåværende demningen, lå så høyt at hele strekningen var en sammenhengende rygg på ca. 600 m med rota på østsiden.

Startskuddet går i «Elvågasvømmingen». Fra boka «Speed gjennom 50 år».

Vi stupte uti ved hytta, i slutten av august var vanntemperaturen 16-17 grader. Som følgebåt hadde vi en gammel pram med det stolte navn «Svanen». Som regel var det ca. 50 deltakere, jenter og gutter i samme klasse. Først svømte vi sydover langs øya de 600 meterne, rundt odden og så nordover igjen på østsiden av øya, nye 600 meter. I nordenden kom vi ikke lenger; vi måtte opp på land, løpe over odden ca. 50 m og stupe uti igjen for svømmeinnspurten som var på 50 meter. Det var ofte så kaldt at noen kviet seg for å jumpe ut i vannet igjen, og vi måtte hente dem med prammen.

På land stod kameratene og heiet oss fram og tok imot med god, varm hytte.

Portrett av «Stakan»

Av Øyvind Pettersen

Skullerudstua, 26. mars kl. 19. Årsmøtet i Østmarkas Venner skal begynne, men styreleder Saghaug flakker nervøst omkring i lokalet med mobiltelefonen i hånda. Kveldens «hovedperson» har ennå ikke dukket opp ... Nei, Kjell «Stakan» Staxrud (75) er «på jobb» inne i Østmarka. Selvfølgelig. For skogen har vært hans hovedarena helt siden han arbeidet som gårdsgutt og tømmerhugger i Numedal under krigen.

I 1950 kom han med i orienteringsmiljøet i klubben Oslo-Ørn, ble norgesmester og kongepokalvinner i 1951, samt norgesmester i orienteringsstafett for klubben i 1955. Som ansatt i et firma som bl.a. solgte spritduplikatorer, var «Stakan» et naturlig valg som teknisk sjef for orienteringsstafetten «Ørn-stafetten». Det var forløperen til den nåværende O-festivalen som avholdes hvert år på forskjellige steder i Norge. Fordi han måtte lære å snakke og skrive tysk i forbindelse med jobben, og tysk ble valgt som arbeidsspråk ved dannelsen av det internasjonale O-forbundet, ble han en av Norges representanter der og havnet i teknisk komité. Han utarbeidet de internasjonale konkurranseregulene; i den forbindelse er han mest kjent for å ha innført symbolene for postbeskrivelse. I 1958 flyttet Kjell Staxrud til Bøler og ble medlem av Oppsal IF. Der var han en av krumtappene i O-gruppa; blant annet tok han initiativet til Ola Dilt, som i år

feirer 35-års jubileum. I løpet av én sesong har det vært med opptil 2000 mennesker på denne turorienteringen i Østmarka.

Til tross for hans omfattende innsats for orienteringssporten, er det nok foreningen ØX de fleste i dag forbinder med «Stakan». Som selvoppnevnt generalsekretær leder han en gjeng pensjonister som bistår Skiforeningen med rydding, merking og skilting av de mer enn 30 milene med skiløyper i Østmarka. «Stakan» er dessuten områdeleder for Oslo og Omegn Turistforening, slik at ØX også tar seg av ca. 25 mil med blåmerkede stier.

- Da reservatet i Østmarka skulle opprettes, var det sterke krefter som ville forby all løypepreparering der. Jeg så da behovet for en pressgruppe med kontakter på begge sider av reservatet, og fant fram til interesserte markabrukere i Rælingen og Enebakk som sto i fare for å miste forbindelsen med det sentrale løypenetet. For å gi det hele et offisielt preg, laget jeg en forening med egne brevark og bankkonto - men uten medlemskontingent. Jeg skrev til aktuelle meningsfeller, samt nøkkelpersoner i friluftsansjonene og kommunale etater, og oppnevnte dem («etter anbefalinger») som «aspiranter». Det var starten på ØX i 1984, forteller «Stakan».

Vi sitter på «pensjonistens» hjemmekontor en kveld i slutten av april. Siden det er akkurat i overgangen fra vinter- til sommersesongen, har han tid til en liten prat med bladets utsendte.

Hva er bakgrunnen for navnet ØX?

- Jeg ba en av «aspirantene» tegne et foreningsmerke. Han foreslo en ring med et par ski og staver i kryss for å symbolisere at vi arbeidet på kryss og tvers i Østmarka.

Årets skisesong i Østmarka var uvanlig bra. Fikk du selv anledning til å glede deg over de gode forholdene ?

- Ja, så absolutt! Jeg kjører jo med scooter i småløyper, og det medfører lange dager med mye ryddearbeid på grunn av alle de bøydde trærne. Men søndagene er hellige. Da går Karin min og jeg på skitur.

Du har fått oppkalt en løype etter deg, «Stakan-løypa» ...

- Jeg hadde nok kalt den ØX-løypa. Men den ble døpt «Stakan-løypa» av Skiforeningen etter forslag fra Knut Moberg. Han var blitt så begeistret for det arbeidet jeg hadde gjort for å få denne løypa. Som ØX-«aspirant» hadde han selv deltatt meget aktivt i arbeidet med løypa.

Har Østmarka alltid vært Marka for deg?

- Neida, jeg er oppvokst med Nordmarka og skitog til Grua. Men jeg er jo orienteringsløper og fant fort ut at Østmarka gir mer hvis du leser kartet mer i detalj enn du behøver i f.eks. Nordmarka. Så i begynnelsen av 60-årene, da vi skulle få de to sønnene våre interessert i friluftsliv, meldte vi oss inn i Oppsal IF. Siden har det vært Østmarka for meg.

Kjell Staxrud ble utnevnt til æresmedlem først og fremst på grunn av sitt utrettelige arbeid for å få folk i alle aldre til å bruke Østmarka mer. Og som Saghaug sa i sin tale til hedersmannen: «Det beste vernet vi kan gi Marka er at den brukes !»

Allikevel vil kanskje noen av de som kjenner deg påstå at du ikke er en naturverner i tradisjonell forstand?

- Nei, det kan så være. Men jeg har i hvert fall sluttet å bruke dynamitt, ler «Stakan». Hvis det nå faller en stor stein ut i løypa, kløyver vi den med kiler.

Etter en liten tenkepause fortsetter han:

- Men du kan vel heller si at jeg er «markaverner», for jeg er absolutt imot å tukle med markagrensen. Som medlem av både Skiforeningen og Turistforeningen var jeg dessuten opptatt av motsetningene i naturvernsspørsmål mellom dem for 10-12 år siden. Derfor har jeg arbeidet

Gunnar Jonassen gratulerer «Stakan».
Foto: Steinar Saghaug

for at de ihvertfall skal samarbeide om skilting og merking av stier og løyper.

Etter å ha tilbrakt så mye tid i Østmarka, er det kanskje noen områder du har fått et spesielt forhold til?

- Ja, det var Hauktjern og kløftene, - før klatrerne slo inn alle de blanke boltene i fjellveggen.

Du har vel også blitt en del opplevelser rikere i løpet av disse årene?

- Ja, utallige. Men de historiene egner seg best over kaffebålet.

Få personer kjenner Østmarkas geografi og kulturhistorie så godt som Kjell Staxrud. Hans kunnskaper har gjort ham til en verdifull støttespiller for Statens kartverk og Oppsal IF i forbindelse med oppdateringer og nyutgivelser av Østmarkakart, og for avisene når de skal ha svar på spørsmål om Østmarka. Mange har dessuten hatt glede av hans «fargerike» lysbildekåserier. Men noen planer om å samle dette i en bok, har han ikke.

- Nei, men jeg kunne tenke meg å lage et lite hefte om ØX sin virksomhet gjennom 15 år. Du vet, vi er ca. ti mann som treffes én gang i uka gjennom mesteparten av året. Så etter hvert har det jo blitt en del «oppdrag» som det er verdt å berette om.

Til slutt: hvordan fikk du tilnavnet «Stakan»?

- På Rodeløkka hadde nesten alle gutta oppnavn, f.eks. ble alle som het Knut kalt «Kuppern».

I klassen min hadde vi tre stykker «Kuppern»: Store-, Lille- og (bare) Kuppern. Vi hadde fire som het Kjell, men vi fikk merkelig nok oppnavn etter etternavnet. Staxrud ble til «Stakan». I orienterings-sammenheng, særlig internasjonalt, merket jeg at etternavnet ble for tungvint. Så jeg begynte selv å bruke «Stakan».

På vei hjem kaster jeg et blick på Skullerudåsen. Den ruver godt i skumringen, - fortsatt uten terrasseblokker. Takknemlige tanker går til «Stakan», ØX og alle andre som har bidratt til å stagge utbyggningskåte politikere.

Ny serie: Serveringsstedene i Østmarka

Vi skal i hvert nummer av Nytt fra Østmarka besøke en av Markas mange «oaser» – steder hvor vi turgåere kan få oss en kopp solbartoddy og en vaffel, og kanskje også en god markaprat og tips til turen videre. Først ute er Sandbakken; i senere nummer skal vi gå på kryss og tvers i Marka og besøke både Speiderhytta i Rølingen, Skulerudstua i Lørenskog, Setertjernkapellet, og de mer kjente som Mariholtet, Rustadsaga, Østmarkkapellet, Vangen og Skullerudstua.

Sandbakken: *Fersk hjemmebakst hele uka*

Tekst & Foto: Even Saugstad

Sandbakken, på grensa mellom Oslo og Ski, er en av Østmarkas tradisjonsrike markastuer. Stedet fikk nye bestyrere i fjor sommer, og de garanterer ferske bakevarer og har bergenske skillingsboller som spesialitet.

Den trivelige, rødmalte stua er et populært mål både for den som legger ut på langtur fra drabantbyene i Oslo eller fra Enebakk, og for barnefamiliene som rusler den korte veien opp fra parkeringsplassen.

Fire blad Norgård, brødrene Stein Atle og Rune med ektefellene Marianne og Gunvor, sørger nå for turfolkets ve og vel på denne kanten av Østmarka. Med bergenske aner på bestyrerkvartetten, er det ikke overraskende at skillingsboller har blitt Sandbakkens nye spesialitet. Og de er nybakte og ferske enten du kommer tirsdag eller søndag, lover Stein Atle, som er godt fornøyd med årets vintersesong.

– Mange helger har det vært fint vær, godt skiføre og mye folk, forteller han, og legger vekt på at markastua nå har fått

Marianne Norgård er en av de fire som sørger for at turfolket får noe å bite i. Og skillingsboller er spesialiteten.

en kraftig oppussing og står fram som en sportsstue av den gode, gamle sorten. Slik folk vil ha det. Med åpningstider som skal passe turfolket, og også pensjonister og skoleklasser på tur midt i uka, er håpet at stua skal bli flittig besøkt både sommer og vinter, hverdag og helg. Sandbakken tar også imot sluttede selskaper, og her har både bryllup og runde år blitt feiret. Familien Norgård disponerer buss med plass til 60 hvis transport er ønskelig.

Sandbakken har hatt åpne dører for turfolket helt tilbake til slutten av 50-tallet.

Sentralt turmål

Sandbakken kan friste med godt preparerte løyper i alle retninger vinterstid, og gode, merkede stier sommerstid. Turmulighetene er mange for deg som starter turen ved Sandbakken. Langtur mot Enebakk i sør og bussen tilbake er en mulighet. Østover mot Tonevann, Tonekollen og Østmarka naturreservat er en annen. Eller du kan gå langs ryggen på Spinneren til Østmarkkapellet. På denne årsryggen står den mystiske bautasteinen som ingen kjenner opphavet til, og som har stått der i 140 år. Minst.

En annen kuriøs severdighet ved Sandbakken, er fjellmaleriene med bibelske motiver. Det var tyskeren Helmut Rohloff som tidlig på 60-tallet på denne omdiskuterte måten ønsket å forskjønne naturen.

Bildet av Jesus ved stien rett nord for Sandbakken er mest kjent. Leter du kan du også finne Maria Magdalena nede ved Frambu-avkjøringen og Judas på stien opp mot Tømmerholtjern.

Kommer du på sykkel til Sandbakken, er det laget sykkelsti/trillesti sørover mot Krokhol og derfra mot Skjelbreia hvor du kommer inn på et annet veisystem og kan sykle til Vangen og Bysetermåsan.

Tidligere småbruk

Helt opp til 60-tallet ble det drevet småbruk på Sandbakken. Tuftene til en låve kan fortsatt sees vest for huset. Gamle bilder viser store arealer med dyrket mark mellom Sandbakken og Tømmerhol, plassen sørøst for Sandbakken som nå knapt nok er synlig i den tette skogen.

Stedet skal ha blitt ryddet allerede på 1700-tallet, og var husmannsplass under gården Hellekindset (nå Lille Stensrud) og Hanåa. Sandbakken ble senere selvstendig småbruk, drevet av Wilhelm Holmen fra 1865 til grosserer Johannes Schønnsby overtok i 1917. Han forpaktet bort jorda til Abel Corelius Andresen.

Oslo kommune kjøpte stedet i 1956 og bygde på serveringsfløyen. Den nye, moderne sportsstua ble åpnet i 1959, samtidig som drabantbyene i Oslo øst ble bygget ut og turinteressen var på topp hos Oslo-folket. På slutten av 50-tallet og begynnelsen av 60-tallet ble også serveringsstedene Rustadsaga, Vangen og Mariholtet bygget eller utvidet. Sandbakken hadde dusjanlegg i kjelleren, og tanken var at de urbane familiene først skulle ta den obligatoriske søndagsturen, så en tur i dusjen for til slutt å innta søndagsmiddagen på markastua.

Slik er det ikke i dag. Hverken dusj eller middag tilbys tur-folket som stikker innom Sandbakken. Men veldig mye annet! I tillegg til atmosfære og vak-

Ved stien rett nord for Sandbakken kan du møte denne skikkelsen malt på fjellveggen.

Sandbakken (lengst bort) og Tømmerhol før serveringsfløyen ble bygget og mens det ennå ble drevet småbruk på de to plassene. (Bildet er hentet fra boka «Østmarka» av Sigurd Senje)

ker beliggenhet, er kakedisken alltid full av fristelser fra de to Norgård-parene som ønsker både nye og gamle gjester velkommen til Sandbakken.

Fakta:

Beliggenhet:	Øst for Sværsvann ved bygrensa mot Ski, skiltet fra Enebakkveien.
Åpningstider:	Alle dager (unntatt mandag og fredag) 11 - 16. Stengt i juli.
Telefon:	23 16 99 20
Sitteplasser:	90
Byggeår:	1958/59 (serveringsfløyen)
Bestyrere:	Rune og Gunvor Norgård
Eier:	Oslo kommune
Avstander:	P-plassen: 1 km Vangen: 7 km Bysetermåsan: 9 km Skullerudstua: 8 km Mariholtet: 9 km Østmarksetra: 10 km

En torsdag ettermiddag

Av Randi Hauger

Om årets skisesong er det bare å fastslå at den har vært fantastisk. Værgudene var med oss, og ansvarlige løypepreparanter sørget for at løypenettet var optimalt gjennom hele sesongen. Så mange blide og fornøyde skientusiaster i alle aldre, er det mange år siden jeg har sett i Østmarka. Etter mange fantastiske skiturer i vinter, ville det vært naturlig å dele en av disse med dere da jeg fikk i oppdrag å skrive «Min tur». Men jeg velger heller å skrive om en tur jeg til en forandring ikke gikk alene.

Det hele startet med et personalmøte. Da jeg møtte i turantrekk både skitten og litt svett, var det naturlig at jeg fikk spørsmål om hvor jeg hadde vært på formiddagen, og jeg svarte at jeg hadde vært en tur til Vangen. Spørsmålet fulgte umiddelbart: Kan ikke du ta med oss til Vangen?

Ti hjemmesykepleiere, godt forberedt og med stort pågangsmot, møttes på Losby med sykkel tidlig en ettermiddag i september. Etter at enkelte i gruppa måtte av sykkel allerede i første motbakke, fikk jeg bange anelser om at kanelbollene jeg hadde fristet med på Vangen, ikke var mulig å rekke innen kl. 16. Men alle kom i siget etter hvert, og det gikk lett inn

til Mønevann og badeplassen. Her hadde flere vært tidligere, men der stoppet også en videre kjennskap til Marka. Så da vi passerte Tangen, følte jeg at jeg var i ferd med å ta denne gjengen inn i en ny og for dem ukjent verden. Jeg fikk et sterkt ønske der og da om å vise og presentere for dem denne «min verden», slik at de skulle forstå hvorfor jeg bruker så mye av min fritid akkurat her i Østmarka. Og en høstdag som denne, som viste seg slik en høstdag kan - med klar luft, strålende sol og begynnende høstfarger i liene - håpet jeg at kollegaene mine skulle

kunne ta del i dette, forstå og kanskje for en ettermiddagsstund gjøre dette til «sin verden».

Syklene ble parkert ved Lamannspalten, og vi fulgte stien videre opp mot vesle Tonekollen. Underveis fortalte jeg litt om Røyriivannskoia, Store Losbyrunden og hvorfor Lamannspalten hadde fått dette navnet. Da kondisjonen var noe variert, og enkelte følte for en pust i bakken, var det naturlig å stoppe opp ved grensa til Østmarka Naturreservat. Vi leste skiltet og jeg fortalte litt mer om reservatet. Dette var ny kunnskap for samtlige. Oppe i den bratteste kneika mot vesle Tonekollen,

Den tidligere husmanns-plassen Sør-Tangen ligger ved veien inn fra Losby, mellom Mønevann og Fløyta. (Foto: Steinar Saghaug)

stiftet vi bekjentskap med hjorteflua (lusa), en skapning ingen av dem ante eksisterte. Her fikk alle oppleve den på nært hold.

Vel oppe på det høyeste punktet tok vi en liten avstikker ut mot Villdalen. En dal som bærer navnet sitt med rette. Herfra så vi store deler av denne «ville dalen» som går mellom vesle Tonekollen og Tonekollen. Jeg fortalte også det jeg visste om Milorghytta her i vestveggen av Tonekollen og ut mot Villdalen, en av mange hytter som vitner om stor aktivitet i Østmarka under krigen. Tilhørerne var imponert over hva jeg hadde meddelt dem underveis (det er lett å imponere litt etter å ha lest «Østmarka fra A – Å» av Even Saugstad).

Turen nedover mot Tonevann gikk lett, og skiltingen på odden ved enden av vannet gav en god innføring i retninger som kunne velges herfra. Men vi skulle over Pølseberget, og det i et tempo som skulle sikre oss kanelboller på Vangen. Uten tidspress hadde det vært naturlig med en rast her på den koselige odden i sydøst enden av Tonevann, der hvor bekken renner ned til Møsjøen.

Enkelte måtte ta frem godt skjulte krefter, og ble både svette og «sigene». Gleden var stor da hesteinngjerdingen kom til syne i den siste bakken opp mot Vangen.

Betjeningen stod, som vanlig, smilende bak disken da ti stykker kom veltende inn

kl. 15.45 denne torsdags ettermiddagen. Det ble bestilt rundstykker, kanelboller, sjokolade, brus, kaffe og solbærtoddy som om vi hadde tilbakelagt en større ekspedisjon. Etter en koselig stund rundt bordet med mat og drikke og livlig prat, kom kreftene sakte men sikkert tilbake i kroppene våre. Vi tittet på kartet og jeg viste hvilken rute jeg hadde planlagt at vi skulle gå tilbake.

Vi fulgte stien i et lett terreng over mot Steinsjøen. I nordenden av vannet følges en sti langs vannkanten og opp en gammel tømmervei på østsida av Steinsjøen. Deretter følges en sti i et variert skogs-terreng over til Grastjern og videre i retning Liseterputten, en sti merket av

ØX for en
tid til-

bake. Denne stien ender opp i en gammel og delvis gjengrodd tømmerveg som går fra Skålsjøen til Lamannsputtan i kanten av Liseterkollen. I dette området litt opp for Liseterputten, mellom søndre Liseterkollen og Liseterkollen, lå en seter som tilhørte gårdene Nordli og Sørli i Lørenskog. I dag skal en lete godt for å finne spor etter setra.

På vegen ned mot syklene som skulle bringe oss tilbake til Losby, gikk jeg og hørte på samtaler mellom kollegaene mine. Personer jeg kjente så godt i jobbsammenheng, men som jeg hadde lært å kjenne på en «ny» måte i dag på en tur i Østmarka, og i helt andre omgivelser enn i det daglige. Temaene var mange. Noen ønsket virkelig å gjøre noe i forhold til egen kondisjon, andre ville vise familien sin Østmarka og ta turen til Vangen sammen med dem. Andre snakket fag og så nå en klarere sammenheng mellom fysisk fostring og den psykiske helse. Jeg tenkte på det sosiale. Stress og mas som ofte preger arbeidsdagene våre, var totalt fraværende. Vi gikk og koste oss i hverandres selskap i de flotteste omgivelser vi kunne tenke oss og hvor freden og roen hersket.

*Kunne vi benytte en
torsdag ettermiddag på
en bedre måte?*

Tangen (Nord-Tangen) ved Mønevann.
(Foto: Steinar Saghaug)

Kølabånn – et pust av fortid

Av Johan Ellingsen

Som en kraftig fure i terrenget, skjærer Fudalen (av fu – tilsvarende det folkelige «ræv»!) seg gjennom Østmarkas østre del fra Kirkebygda i Enebakk helt til Nordby i Rælingen. Lengst i sør mot Børter finner vi en stor sandavsetning som forteller oss

Kølabånn i Enebakk. Foto: Even Saugstad

om en bredemt sjø i istiden. I enkelte søkk har det dannet seg større og mindre tjern (Fudalstjern, Bikkjetjern, Helletjerna), mens forkastningen i nord rommer den store Nordbysjøen, tidligere drikkevannskilde for Rælingen. På en pen, solvendt slette - lunt beliggende innunder den mektige Vardåsen - finner vi den gamle husmannsplassen Kølabånn. Plassen er opprinnelig utskilt fra gården Rakkestad i Ekebergdalen. Her passerer i dag en rødmerket skiløype og den blåmerkete stien fra Weng i Kirkebygda og videre innover til Børtervann over Holtoppsetra og Myrsetra.

Plassen ble fraflyttet i 1955, og skogen vokser seg nå stadig nærmere det gamle huset. Opprinnelig var plassen på 18 da, og dagens eier, Oskar Johansen, forteller at de den gang hadde to kyr, en gris og hest. Atkomsten til plassen gikk over Børter gård. På 50-tallet var det snakk om å legge inn strøm fra det private Børter el-verk, men dette ble for dyrt og plassen ble fraflyttet. Låven og fjøset ramlet ned en snøvinter like etter at de flyttet, så i dag er det bare hovedhuset tilbake. Den dag i dag finner man rester etter kullmilen - her var det god jord og fint å sette poteter. Kyrne beitet i skauen på sommeren, og vinterføret

fikk de fra enga og lauvkvister som ble skåret av f.eks. osp og ask (styving). I dag ligger store steingjerder og røyser langt unna husene og minner om nydyrking og hardt slit. Sau og storfe fra Enebakk beiter fortsatt i denne delen av Marka og bevarer det som er igjen av innmark.

Plassen har fått navn etter brenning av trekull, noe som må ha vært noe av livsgrunnlaget her fra gammelt av. Navnet Kølabånn, som går igjen flere steder på Østlandet (Kolbotn, Kullebunn), tyder på at plassen kanskje ble ryddet helt tilbake på 1600-tallet. Den gang var produksjon

av trekull til jern- og glassverk en viktig biinntekt for fattige husmenn, og røyken fra milene lå tjukk og sur over hele østlandsområdet. Nærmeste jernverk lå langt unna, men trekullet kan ha blitt solgt også til annen industrivirksomhet. Det var for eksempel ikke langt ned til Holm Jølsens Fyrstikkfabrikk nede i Ekebergdalen, hvor forfatterinnen Ragnhild Jølsen vokste opp (se Jens Bjørneboes «Drømmen og hjulet»).

Det er vanskelig å fastslå hvor gammel plassen egentlig er, men i det du kommer inn på plassen, finner du navnet Petter Olsen Kullebund 1873 hogd inn i en stor stein ved siden av kjerreveien fra Børter. Plassen er nevnt første gang som husmannsplass under Rakkestad i 1846, men som tidligere nevnt kan den være eldre enn dette. Produksjonen av trekull tok slutt utover på 1800-tallet da det ble billigere å importere trekull fra utlandet, så på slutten var det nok skogsdrifta som var leveveien.

Medlemskontingent 2001

Som medlem av Østmarkas Venner har du nylig fått innbetalingskort for kontingent for 2001. For å spare oss for mye ekstra arbeid og store omkostninger i forbindelse med purring, ber vi deg betale snarest mulig. De som ikke betaler etter purring vil bli strøket fra arkivet.

Viktig melding til dere som betaler via nettbank: Pengene går inn på en felleskonto hos Posten og fordeles videre etter Kundeidentifikasjon (KID). Du trenger derfor ikke ta hensyn til det, hvis navnet på en annen forening kommer opp på kvitteringen.

Verv enda flere venner!!

Styret har laget en fin vervebrosjyre i samarbeid med naturfotografen Øystein Søbye. Som et ledd i vår vervekampanje oppfordrer vi fortsatt hvert enkelt medlem til å bruke brosjyren som var vedlegg i nummer 3/2000 til å verve nye venner av Østmarka.

Du kan også bruke vervekupongen på baksiden av Nytt fra Østmarka, eller melde medlemmene inn via vår hjemmeside på nettet: <http://bedreraad.no/markavenn.htm>

Du har sikkert naboer, venner eller arbeidskollegaer som kunne tenke seg å bli med og støtte vårt arbeid for å bevare Østmarka.

Medlemskapet koster kun kr. 100,- og kr. 60,- for pensjonister og studenter. Foreninger og borettslag betaler kr. 200,-.

Bruk vervebrosjyren aktivt. Hvis alle bidrar med ett nytt medlem blir vi dobbelt så mange!!

politikerne og OSLOMARKA...

Det er politikerne som bestemmer om marka skal sikres eller ikke.
Før kommunevalget kunne vi lese i partienes valgprogram:

VENSTRE I OSLO vil

- gå inn for at byggegrensene mot marka stadfestes slik Oslo og Østland Friluftsråd har foreslått.
- gå imot ny veibygging i Østmarka.

OSLO SV er imot

- nye skogsbilveier og brede turveier.

HEVRE vil arbeide for

- å opprettholde klare og fastlagte byggegrenser til marka.
- å sikre Østmarka mot forurensninger og skadelige inngrep.
- at Østmarkas Venner skal få økonomisk støtte til konkrete tiltak for bevaring av marka.

!

KRISTELIG FOLKEPARTI uttaler i et radioprogram at

- det er tverrpolitisk enighet om at marka må sikres.

ARBEIDERPARTIET I OSLO mener at

- tiden for lengst er inne til å slå en beskyttende ring rundt Østmarka.
- og dette må gjøres klart for de øvrige kommuner som grenser mot Østmarka. Alle berørte parter må føle sitt ansvar for å bevare dette området, slik det nå ligger.

OG ETTER DISSE VALGLØFTENE MÅ VI HA GRUNN TIL Å FØLE OSS SIKRE PÅ AT PARTIENE I OSLO SAMMEN VIL 'SLÅ EN RING RUNDT MARKA' OG SAMTIDIG HINDRE INNGREP SOM FØRRINGER MARKAS VERDI SOM FRILUFTSOMRÅDE!

I anledning høstens stortingsvalg bringer vi dette klippet fra «Nytt fra Østmarka» 1975. Så får vi håpe at årets valgflask og løfter varer lenger enn til valgdagen.

Østmarkas Venner inviterer til:

Sommernatt på Tonekollen

Foto: Øystein Søybye

lørdag 16. juni 2001. Avreise fra Bysetermosen kl. 21.00.

Vi går til Tonekollen, hvor vi tilbringer sommernatta med diverse aktiviteter og ser på soloppgangen over Østmarka.

Retur via Vangen med muligheter for felles frokost før vi skilles på søndagsmorgenen.

Ta med varme klær, mat, kopp, kikkert etc. , vi ordner med kaffe og kokeutstyr.
Påmelding innen onsdag 13. juni til Johan mobil 90 92 15 68
Turen arrangeres med forbehold om været.

Slå ring om Østmarka!

Du som vil støtte Østmarkas Venner, bli medlem! Skriv navn og adresse her, klipp ut denne annonsen og send den til: *Østmarkas Venner, Boks 129 Tveita, 0617 Oslo*

Navn:

Telefon:

Adresse:

Postnummer:

Pensjonist

Ungdom

Kontingenten er kr. 100 per år, pensjonister og ungdom under 20 år og under utdanning kr. 60. Borettslag og organisasjoner kr. 200. Blankett vil bli tilsendt etter innmelding.